

GENDERGELIJKHEID ONDER DRUK DOOR DE CORONACRISIS: FEITEN, CIJFERS EN AANBEVELINGEN

Vrouwen zijn harder getroffen door coronamaatregelen en de coronacrisis: 60% van het werk in cruciale sectoren wordt uitgevoerd door vrouwen, vrouwen werken vaker in sectoren waar vanwege lockdowns werk wegviel, de zorgtaken thuis namen door lockdowns toe en de combinatiedruk (het combineren van werk en zorg) ook. Dit heeft grote gevolgen voor het welzijn, het functioneren op het werk en de hoeveelheid vrije tijd van vrouwen. In deze factsheet zet Atria de impact van de coronacrisis voor vrouwen op een rij.

BELEIDSAANBEVELINGEN

ATRIA DOET DE VOLGENDE BELEIDSAANBEVELINGEN T.B.V. DE BESTRIJDING VAN EPIDEMIEËN, WAARONDER DE COVID-19 EPIDEMIE:

- Houd in de ontwikkeling, uitvoering én evaluatie van epidemiebeleid, zoals de Wet publieke gezondheid², rekening met de impact van dit beleid op verschillende groepen vrouwen.
- Zorg dat in toekomstige besluitvorming over ingrijpend epidemiebeleid zoals de avondklok, lockdowns, of schoolsluitingen de negatieve impact op verschillende groepen vrouwen wordt meegewogen.
- Besteed aandacht aan gendersensitieve én intersectionele dataverzameling: Monitor het verschil in impact van crises op mannen en vrouwen, met aandacht voor verschillende groepen mannen en vrouwen. Zoals vrouwen met een praktische opleiding, migratieachtergrond en een laag inkomen.
- Verschillende groepen vrouwen ervaren maatregelen anders. Zorg ervoor dat (verschillende groepen) vrouwen voldoende vertegenwoordigd zijn bij de bestrijding van epidemieën, zodat vrouwelijke perspectieven voldoende in beleid worden afgewogen.
- Target vrouwen specifiek in het coronaherstelbeleid: Ontwikkel, implementeer en monitor maatregelen waarin specifiek rekening wordt gehouden met de oorzaken en gevolgen van de coronacrisis op verschillende groepen vrouwen. Maak hierbij gebruik van sekse gesegreerde data.

AANBEVELINGEN VOOR GENDERSENSITIEF HERSTELBELEID NA CORONA

- Zet in op het verspreiden van gelijkwaardige normen over werken en zorgen: De coronacrisis heeft ongelijkheden vergroot en traditionele sociale normen versterkt. Dat terwijl mannen met minder sterke stereotypen vaker bijspongen in het huishouden. Maak bijvoorbeeld mannen en vaders bewust van hun verantwoordelijkheid in onbetaalde zorgtaken.
- Maak mentale hulp laagdrempelig, met name voor vrouwen die lijden onder de vergrote druk en mentale problemen als gevolg van de coronacrisis.
- Waardeer essentiële beroepen financieel en prioriteer het instellen van regelingen die gaan over flexibele werktijden, (betaald) ouderschapsverlof en kinderopvang.
- Prioriteer toegankelijke en kwalitatief goede kinderopvang.

VROUWEN ZIJN HARDER GETROFFEN TIJDENS DE CORONACRISIS

- **60% van cruciale beroepen wordt uitgevoerd door vrouwen**³

Vrouwen hielden daarmee tijdens de coronacrisis de samenleving draaiende, met gevolgen voor hun eigen (mentale) gezondheid.⁴ Uit onderzoek van Atria blijkt dat het aandeel jonge vrouwen (25-35 jaar) dat tijdens de coronacrisis meer is gaan werken groter is dan het aandeel jonge mannen (16,4% tegenover 13,5%). Uit onderzoek van de universiteiten van Utrecht, Amsterdam en Nijmegen (COGIS) weten we ook dat vrouwen veel vaker een hogere werkdruk ervoeren dan mannen (40% tegenover 26%).⁵

- **Zorgtaken thuis namen tijdens de coronacrisis toe**

Scholen en kinderopvang sloten tijdens lockdowns en bij corona-uitbraken in de klas. Opa's en oma's konden vanwege besmettingsgevaar niet oppassen en bij schoolgaande kinderen werden ouders verantwoordelijk voor thuisonderwijs. De zorgtaken die hierdoor toenamen werden grotendeels opgevangen door vrouwen. Zij gingen vaker dan mannen meer zorgtaken in huis doen (33,7% van de jongvolwassen vrouwen tegenover 23% van de jongvolwassen mannen), zo bleek uit ons onderzoek.

- **Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in sectoren waar vanwege de lockdowns veel werk wegviel**

Vrouwen werken vaker in toerisme, welzijn, detailhandel, sekswerk en de cultuursector. Vrouwen verloren daardoor vaker hun baan dan mannen. Met name veel mensen

die in deeltijd werkten verloren werk. In deze groep zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Ook in ons onderzoek was het aandeel jongvolwassen vrouwen dat minder is gaan werken (21,3%) groter dan het aandeel mannen (15,5%). Deze economische impact van de coronacrisis op vrouwen wordt ook wel de pink recession genoemd.⁶

- **Internationaal leidden de coronamaatregelen tot een groot inkomensverlies voor vrouwen**

Nederland compenseerde getroffen sectoren waardoor genderongelijkheid ten gevolge van inkomensverliezen mee lijkt te vallen. Het is echter de vraag of we goed genoeg zicht hebben op het aandeel vrouwen dat door de crisis afhankelijker werd van hun partner. In de sekswerkbranche, waarin vooral vrouwen werkzaam zijn, was noodsteun meestal niet toegankelijk. Deze groep vrouwen heeft door de coronacrisis te maken met inkomensverlies en schulden.⁷

- **De veiligheid van vrouwen nam af**

Internationaal nam het aantal meldingen van huiselijk geweld en seksueel geweld sterk toe.⁸ Mensen in een onveilige thuissituatie hadden minder mogelijkheid om zich aan onveiligheid of geweld te onttrekken of er melding van te maken. Vrouwen zijn in deze groep sterk oververtegenwoordigd.⁹ Hoewel er door deze belemmeringen bij het melden geen eenduidig beeld is, is de kans groot dat ook in Nederland de onveiligheid voor vrouwen toenam.

COMBINATIEDRUK NAM MET NAME TOE VOOR VROUWEN

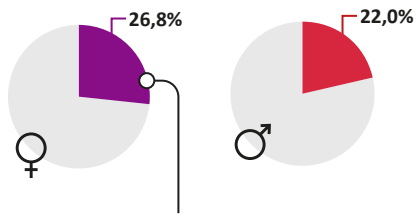
- **De combinatiedruk nam in de coronacrisis toe bij jonge mensen**

Het combineren van werk en zorg (combinatiedruk) is zwaar, met name voor vrouwen. De coronamaatregelen hadden *zowel* invloed op betaald werk als op zorgtaken in huis en konden de combinatiedruk dus opvoeren.

- Tussen de 20% en 30% van de jongvolwassenen ervoer dat de hoeveelheid tijd die in hun gezin (door hunzelf of door hun partner) werd besteed aan werken en zorgen toenam.¹⁰
- Deze toename lijkt wat vaker te zijn opgevangen door vrouwen: 26,8% van de jongvolwassen vrouwen ervoer een persoonlijke toename in combinatiedruk, tegenover 22% van de jongvolwassen mannen.¹¹

- Jongvolwassenen met kinderen ervoeren niet significant vaker een toename in de combinatie-druk dan jongvolwassenen zonder kinderen. Ook migratie-achtergrond, opleidingsniveau, en opvattingen maakten niet uit voor de ervaren combinatie-druk.

Jongvolwassen vrouwen ervaren meer combinatie-druk

26,8% van de ondervraagde vrouwen (25 – 35 jaar) ervaart een toename in combinatie-druk. Dat is meer dan bij mannen (22,0%).

N mannen = 253, N vrouwen = 667

Ongelijkheid in tijdsbesteding nam in de coronacrisis toe

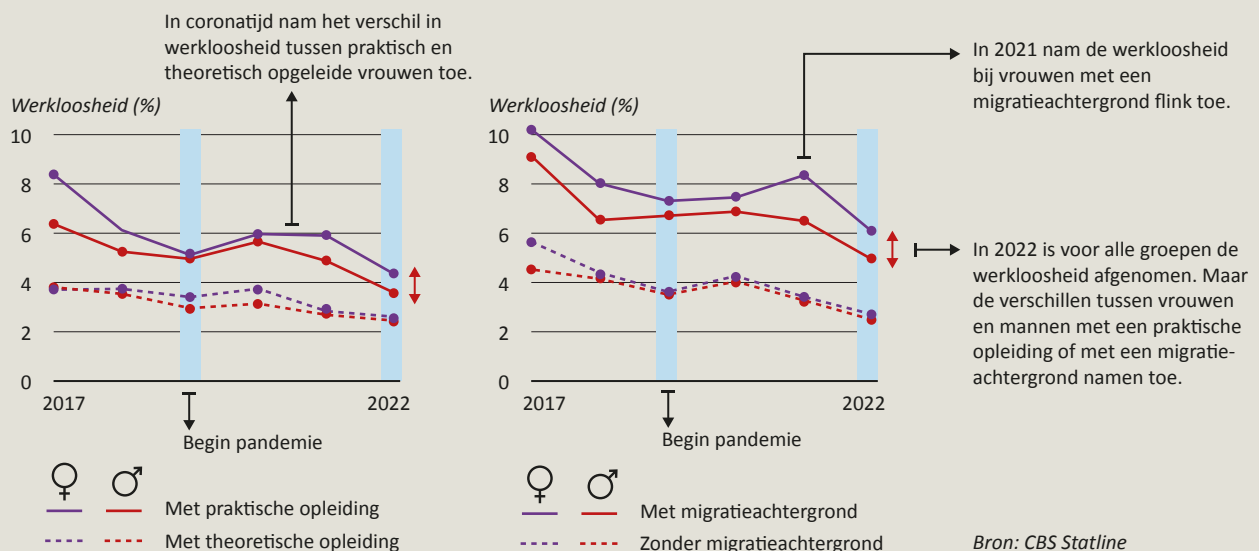
- Bij zowel jongvolwassen mannen als vrouwen hing meer werken in coronatijd samen met meer zorgen. Van de mannen die meer gingen werken ging 41,1% ook meer zorgen, tegenover 18,0% van de mannen die minder of evenveel gingen werken. Bij de vrouwen was dit 50,0% tegenover 29,6%.
- Een zeer aanzienlijke groep kon evenveel blijven werken en zorgen, zowel mannen (60,2%) als vrouwen (48,9%). Wie bij die groep hoorde, hing onder meer af van of er thuisonderwijs moest worden gegeven, of de mantelzorgtaken toenamen, of (zzp-)opdrachten terugliepen of dat de werk-druk van mensen toenam.¹²
- Dit betekent dat juist voor de mensen bij wie de werk-druk of de werkuren toenamen, ook de zorg-taken toenamen: de twee banen die vrouwen, maar ook mannen, moesten combineren, werden dus intensiever. De combinatie-druk werd daarmee voor deze groep nog groter.

BEPAALED GROEPEN VROUWEN WERDEN HARDER GERAAKT DAN ANDERE GROEPEN, MAAR DATA OM DIT IN KAART TE BRENGEN ONTBREKEN

Sommige groepen vrouwen zijn harder geraakt dan anderen door de coronacrisis. Er zijn weinig analyses waarin verschillende groepen vrouwen met elkaar worden vergeleken. Wel weten we dat:

- Bij praktisch opgeleide vrouwen de werkloosheid in coronatijd (tussen april 2019 en april 2021) met 15,3% toenam. Voor alle Nederlanders bedroeg dat een afname van 0,8%.
- Bij vrouwen met een migratieachtergrond de werkloosheid in coronatijd (tussen april 2019 en april 2021) met 14,3% toenam, terwijl deze in de totale bevolking met 0,8% afnam.

Verschillen in werkloosheid namen bij bepaalde groepen toe

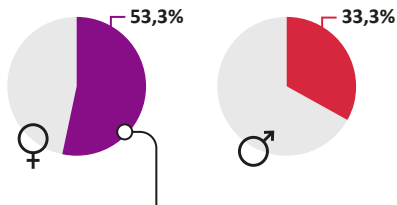

Om gelijkheid voor alle vrouwen te vergroten is het belangrijk om te weten hoe de coronacrisis vrouwen met (een combinatie van) verschillende opleidingsniveaus, inkomens en achtergronden heeft geraakt. Met andere woorden: een *intersectionele* blik is van belang. Die intersectionele blik ontbreekt nu nog vaak. We weten bijvoorbeeld niet hoe het zit met de werkloosheidscijfers voor vrouwen met zowel een praktische opleiding als een migratieachtergrond. Ook voor de werk/zorgverdeling, mentale gezondheid en het aandeel van verschillende groepen in cruciale beroepen is het belangrijk dat er intersectionele analyses worden gedaan om ongelijkheden bloot te leggen.

Als de druk in het huishouden toeneemt, worden de extra taken veel vaker door vrouwen opgepakt

- Jongvolwassen vrouwen namen vaker dan jongvolwassen mannen meer zorgtaken op zich wanneer hun partner meer ging werken (53,5% tegenover 33,3%).

Jongvolwassen vrouwen nemen meer zorgtaken als de partner meer gaat werken

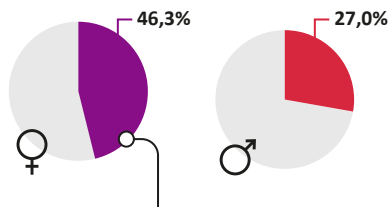

53,3% van de ondervraagde vrouwen (25 – 35 jaar) ervaart meer zorgtaken. Dat is meer dan bij mannen (33,3%). **Voorbeeld:** De partner van mevrouw B werkt in de zorg, waardoor hij in coronatijd meer moet werken. Door corona zitten de kinderen thuis. Mevrouw B moet hierdoor vaker bij de kinderen zijn, terwijl haar werkdruk hetzelfde blijft.

N mannen = 249, N vrouwen = 661

- Ook de extra zorgtaken voor kinderen werden met name door vrouwen opgepakt: jongvolwassen vrouwen met kinderen namen bijna twee keer zo vaak meer zorgtaken op zich (46,3%) dan jongvolwassen vrouwen zonder kinderen (25,7%). Bij mannen is dit verschil kleiner (27,0% om 18,5%).

Jongvolwassen vrouwen nemen meer zorgtaken als er kinderen thuis zijn

46,3% van de ondervraagde moeders (25 – 35 jaar) ervaart meer zorgtaken. Dat is meer dan bij vaders (27,0%). **Voorbeeld:** Mevrouw A heeft samen met haar partner drie kinderen. Ze heeft een baan in de zorg, waardoor ze meer moet werken. Door corona zitten de kinderen thuis. Hierdoor neemt zij meer zorgtaken op zich, terwijl haar werkdruk is toegenomen.

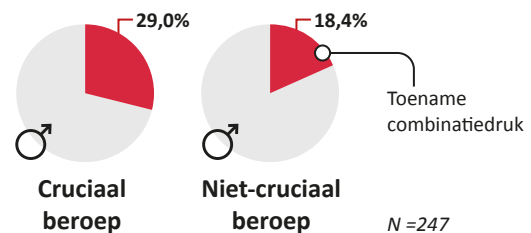
N mannen = 102, N vrouwen = 256

Mannen in cruciale beroepen en mannen met minder stereotype denkbeelden over mannelijkheid nemen wel extra taken op zich

- Jongvolwassen mannen namen vaker dan jongvolwassen vrouwen geen extra taken op zich tijdens de coronacrisis. De mannen bij wie de totale tijd besteed aan werken en zorgen wél toenam...

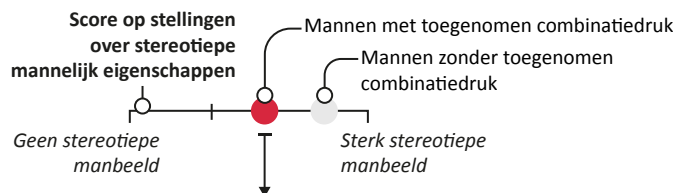
... waren mannen die in een cruciale beroepssector¹³ werkten (29,0%, tegenover 18,4% bij mannen die niet in een essentiële beroepssector werkten);

Jongvolwassen mannen met cruciale beroepen ervaren vaker een toegenomen combinatiedruk

... waren mannen met minder stereotiepe denkbeelden over mannelijkheid (minder sterke stereotypen hingen samen met een toename in combinatiedruk).

Jongvolwassen mannen met een toegenomen combinatiedruk hebben een minder stereotiepe manbeeld

Mannen met een toegenomen combinatiedruk hebben minder sterke stereotypen over mannelijkheid. In deze groep zitten relatief veel mannen met een cruciaal beroep. Zij hebben een minder stereotiepe beeld over mannelijkheid.

N = 255

DE DERDE SHIFT

Uit eerder onderzoek van Atria¹⁴ blijkt dat vaders tijdens de coronacrisis meer betrokken raakten bij huishouden en zorg, maar dat moeders in coronatijd vaak de manager van het gezin bleven: “de planning van het gezinsleven en huishouden [blijft] vaak in handen van de vrouwen. [...] De moeders houden bij wat het gezin in praktisch, sociaal en emotioneel opzicht nodig heeft” (p.49). Deze managementtaken worden ook wel de ‘derde shift’ genoemd, naast de eerste (betaald werk) en tweede (huishouden en zorgen) shift.¹⁵

De gevolgen zijn groot

Bovenstaande feiten laten zien dat vrouwen harder zijn getroffen tijdens de coronacrisis dan mannen. Het is aannemelijk dat dit ook verklaart waarom uit vele studies blijkt dat vrouwen zwaardere gevolgen van de coronacrisis ondervinden:

- De coronacrisis en -maatregelen leidden ertoe dat vrouwen veel vaker moesten inleveren op hun vrije tijd dan mannen¹⁶;
- Er zijn aanwijzingen dat de coronacrisis meer impact had op het functioneren van vrouwen op het werk. Zo blijkt uit onderzoeken binnen de academische wereld dat

vrouwen met kinderen veel minder publiceerden tijdens de lockdownperioden¹⁷;

- De coronacrisis en -maatregelen hadden een groter effect op het welzijn van werkende vrouwen en moeders, zij hadden vaker mentale problemen zoals angst, overbelastingklachten en depressies¹⁸;
- De coronacrisis en alle zorg die daardoor bij vrouwen terecht kwam versterkte traditionele gendernormen over ouderschap.¹⁹ Ook de door de coronacrisis toegenomen werkloosheid versterkte bij vrouwen traditionele gendernormen over hun rol in het huishouden²⁰.

Gendersensitief beleid en monitoring is noodzakelijk, juist tijdens crises, om genderongelijkheid tegen te gaan. Wij roepen het kabinet op hier werk van te maken.

Bronnen

- ¹ Atria (2022). Vrij om te kiezen? *Genderstereotypen en de levensloop: implicaties voor emancipatiebeleid*. Amsterdam: Atria.
- ² Ook wel 'permanente coronawet'. Zie: Wijziging van de Wet publieke gezondheid in verband met de bestrijding van een epidemie van infectieziekten behorend tot groep A1, of een directe dreiging daarvan.
- ³ Janietz, C., & van de Werfhorst, H. (2020). Crucial Occupations during the Covid-19 Pandemic: Wage Trends leading up to the Pandemic in the Netherlands.
- ⁴ CBS (2021). *Ervaren impact corona op mentale gezondheid en leefstijl*.
- ⁵ Yerkes, M., André, S., Besamusca, J., Remery, C., Zwan, R. van der, Kruijven, P., Beckers, D., Geurts, S. & Beer, P. de (2020) *Werkende ouders in tijden van Corona: Meer maar ook minder genderongelijkheid*. Utrecht, Amsterdam & Nijmegen: Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam & Radboud Universiteit.
- ⁶ Maestripieri, L. (2021). The Covid-19 pandemics: why intersectionality matters. *Frontiers in Sociology*, 6, 642662.
- ⁷ De Wildt, R. (2021). Sekswork ten tijde van corona. De impact van de lockdown op sekswerkers. *Justitiële Verkenningen*, 3, p. 106.
- ⁸ Wenham, C. (2020). The gendered impact of the COVID-19 crisis and post-crisis period. European Parliament.
- ⁹ Evans, M. L., Lindauer, M., & Farrell, M. E. (2020). A pandemic within a pandemic—Intimate partner violence during Covid-19. *New England journal of medicine*, 383(24), 2302-2304.
- ¹⁰ Gemeten aan de hand van ervaren toename in werk en/of zorg van respondent en diens partner. 30% van de vrouwen rapporteert deze toename en 20% van de mannen.
- ¹¹ Vrouwen in heteroseksuele relaties die betaalde arbeid verrichten, nemen meestal ook het grootste deel van het huishouden en de zorg voor kinderen en/of naasten op zich. Zie: Van der Lippe (1992). De verdeling van huishoudelijk en betaald werk in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 67(2), p. 128 – 139.
- ¹² Ook uit de COGIS-studie bleek dat bepaalde groepen (bijvoorbeeld mensen met een essentieel beroep en vrouwen) het drukker kregen dan anderen, waardoor ongelijkheden toenamen. Zie Yerkes (n 5).
- ¹³ Sectoren waarin de meerderheid van de werknemers een door het CBS als cruciaal beroep uitvoert: Gezondheidszorg; Landbouw; Onderwijs; Transport. Zie voor meer informatie: CBS. *Hoeveel mensen werken er in cruciale beroepen?* Geraadpleegd op 12-10-2022.
- ¹⁴ Atria (2021). *Vaders zorgen meer, moeders blijven managen. Rolpatronen in gezinnen tijdens de coronacrisis*. Amsterdam: Atria.
- ¹⁵ Zie bijvoorbeeld:
 - Portegijs, W., Clöin, M., Roodsaz, R. & Olsthoorn, M. (2016). *Lekker vrij!? Vrije tijd, tijdsdruk en de relatie met de arbeidsduur van vrouwen*. Den Haag/Amsterdam: Sociaal en Cultureel Planbureau & Atria.
 - Krstic, A., Varty, C., Shen, W., Hideg, I., & Lam, J. (2022). Consequences of the Unequal Division of Cognitive Labor on Women's Work Outcomes During the Pandemic. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2022, No. 1, p. 17248). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
 - Strazdins, L., & Broom, D. H. (2004). Acts of love (and work) gender imbalance in emotional work and women's psychological distress. *Journal of Family Issues*, 25(3), 356-378.
- ¹⁶ Yerkes (n 5).
- ¹⁷ Yildirim, T. M., & Eslen-Ziya, H. (2021). The differential impact of COVID-19 on the work conditions of women and men academics during the lockdown. *Gender, Work & Organization*, 28, 243-249.
- ¹⁸ Xue, B., & McMunn, A. (2020). Gender differences in the impact of the Covid-19 lockdown on unpaid care work and psychological distress in the UK. Zamarro, G., Perez-Arce, F., & Prados, M. J. (2020). Gender Differences in the Impact of COVID-19.
- ¹⁹ Mize, T. D., Kaufman, G., & Petts, R. J. (2021). Visualizing shifts in gendered parenting attitudes during covid-19. *Socius*, 7.
- ²⁰ Reichelt, M., Makovi, K., & Sargsyan, A. (2021). The impact of COVID-19 on gender inequality in the labor market and gender-role attitudes. *European Societies*, 23(sup1), S228-S245.

Colofon

© Atria, oktober 2022

Auteurs: Djoeka Ardon en Mickey Steijaert

Figuren: Studio Infograph

Vormgeving: DEEF idee + beeld

E: werkendetoekomst@atria.nl

**Werk en de
Toekomst**

Werk.en.de Toekomst zet zich in voor het doorbreken van genderstereotypering in het onderwijs en op de arbeidsmarkt en het verbeteren van de mogelijkheden om werk, zorg en leren met elkaar te combineren.

Werk.en.de Toekomst is een samenwerking van:

Gesteund door:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap